

PG VII G 021/1/11

Wytoczne
Prokuratora Generalnego
z dnia 21.12.2011 r.

**dotyczące zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych
prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.**

Na podstawie art.10 ust.1 ustawy z dnia 20 czerwca 1985 roku o prokuraturze (tekst jedn. Dz.U. 2008 r. Nr 7, poz.39, z późn. zm.) , oraz art. 8a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. Nr 180, poz.1493, z późn. zm.), ponadto mając na uwadze:

Decyzję ramową Rady Unii Europejskiej w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym z dnia 15 marca 2001 roku (2001/220/WSiSW);

Rekomendację Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (85)4 w sprawie przemocy domowej z dnia 26 marca 1985 roku;

Rekomendację Komitetu Ministrów Rady Europy nr R (90)2 w sprawie reakcji społecznych na przemoc w rodzinie z dnia 15 stycznia 1990 roku;

Rekomendację Komitetu Rady Ministrów Rady Europy nr R (97)13 odnoszącą się do zastraszania świadków i prawa do obrony z dnia 10 września 1997 roku;

Rekomendację Komitetu Rady Ministrów Rady Europy Rec. (2006)8 w sprawie pomocy dla ofiar przestępstw z dnia 14 czerwca 2006 roku;

- polecam przyjęcie następujących zasad postępowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie:

1. Przy sporządzaniu protokołu z przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie oraz przy pierwszym przesłuchaniu pokrzywdzonego w sprawach dotyczących przestępstw związanych z przemocą w rodzinie – niezależnie od pisemnego pouczenia o prawach pokrzywdzonego w postępowaniu karnym –

- pokrzywdzonemu należy udzielić dodatkowych, szczegółowych informacji i pouczeń dotyczących jego uprawnień, wynikających z ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w tym w szczególności dotyczących form pomocy wskazanych w art. 3 ust. 1 pkt 1-6 ustawy;
2. Prokurator informuje pokrzywdzonego o wszelkich formach pomocy udzielanej osobom pokrzywdzonym przemocą w rodzinie, realizowanych w ramach gminnych i powiatowych systemów przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Ponadto powinien poinformować o działalności najbliższego, ze względu na miejsce zamieszkania pokrzywdzonego, ośrodka pomocy dla osób pokrzywdzonych przestępstwem oraz wskazać zakres działania ośrodka i świadczonych przez niego bezpłatnych form pomocy oraz o działalności organizacji pozarządowych na danym terenie, świadczących pomoc pokrzywdzonym przemocą w rodzinie. Wykazy odpowiednich placówek winny być dostępne we wszystkich jednostkach organizacyjnych prokuratury;
 3. Pokrzywdzonego należy precyzyjnie poinformować o jego uprawnieniach jako strony postępowania przygotowawczego, w szczególności o możliwości składania wniosków o dokonanie czynności śledztwa lub dochodzenia (inicjatywie dowodowej), możliwości ustanowienia pełnomocnika, zasadach regulujących wykonywanie praw pokrzywdzonego małoletniego lub ubezwłasnowolnionego, jak również wyjaśnić zasady ustanowienia pełnomocnika z urzędu. W każdym przypadku złożenia tego rodzaju wniosku należy bezzwłocznie wystąpić do sądu o ustanowienie pełnomocnika z urzędu;
 4. Prokurator powinien pouczyć pokrzywdzonego o prawie do odmowy składania zeznań dotyczących podejrzanego (oskarżonego) będącego osobą najbliższą (art. 182 § 1 k.p.k.) oraz wyjaśnić konsekwencje odmowy składania zeznań na późniejszym etapie postępowania karnego;
 5. W toku postępowań karnych dotyczących przestępstw związanych z przemocą w rodzinie, prokurator niezwłocznie reaguje na wszelkie przejawy użycia groźb lub przemocy wobec świadków oraz pokrzywdzonych. W przypadku uzyskania informacji o użyciu groźby bezprawnej lub przemocy wobec pokrzywdzonego lub świadka, prokurator podejmuje czynności zmierzające do

- wyjaśnienia tych okoliczności, zaś w razie zaistnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa wszczyna postępowanie karne. Prokurator poucza świadka o możliwości zastrzeżenia danych dotyczących miejsca zamieszkania do wyłącznej wiadomości prokuratora lub sądu, a w przypadku złożenia w tym zakresie wniosku, niezwłocznie dokonuje zastrzeżenia danych, zgodnie z art. 191 § 3 Kodeksu postępowania karnego;
6. Również w przypadku skorzystania przez pokrzywdzonego z prawa odmowy składania zeznań, w prowadzonych postępowaniach należy dążyć do pełnego wyjaśnienia okoliczności sprawy;
 7. Przesłuchanie pokrzywdzonego przestępstwem związanym z przemocą w rodzinie powinno być bardzo szczegółowe i w miarę możliwości przeprowadzone tylko jeden raz. Czynność taką w sprawach o najpoważniejszym charakterze, niezależnie od formy postępowania przygotowawczego, przeprowadza osobiście prokurator. W przypadku, gdy sprawa dotyczy przestępstwa przeciwko wolności seksualnej, przesłuchanie co do zasady powinno być przeprowadzone przez osobę tej samej płci co pokrzywdzony. Zawsze należy rozważyć udział w przesłuchaniu biegłego psychologa;
 8. Podczas przesłuchania pokrzywdzonego należy ustalić, czy była wszczęta procedura „Niebieskie Karty”, zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 roku w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. nr 209, poz. 1245). W przypadku gdy procedura taka była prowadzona, należy uzyskać, do akt postępowania przygotowawczego dokumentację tych działań. W przypadku zaistnienia takiej potrzeby prokurator inicjuje procedurę „Niebieskie karty”;
 9. W sytuacji uzyskania informacji dotyczących obrażeń ciała pokrzywdzonego, w każdym przypadku należy uzyskać opinię biegłego lekarza w tym zakresie. Prokurator niezwłocznie podejmuje decyzję o wykorzystaniu w postępowaniu karnym, jako dowodów, dokumentów zawierających tajemnicę lekarską, oraz w razie konieczności procesowej występuje do sądu o zezwolenie na przesłuchanie osoby obowiązanej do zachowania tajemnicy lekarskiej;

10. Prokurator informuje sąd rodzinny o ujawnionych nieprawidłowościach w funkcjonowaniu rodziny, w szczególności o przejawach demoralizacji małoletniego;
11. We wszystkich sprawach o przestępstwo popełnione na szkodę małoletniego lub w okolicznościach, które mogą świadczyć o demoralizacji lub gorszącym wpływie na niego, prokurator podejmuje działania przewidziane w art. 23 Kodeksu postępowania karnego lub w art. 572 Kodeksu postępowania cywilnego, zawiadamiając sąd rodzinny w celu rozważenia środków przewidzianych w przepisach o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym;
12. Prokuratorzy powinni dokonywać analizy akt postępowań karnych, celem wykorzystania możliwości złożenia wniosku o kompensatę państwową przysługującą osobom uprawnionym, na zasadach określonych w ustawie z dnia 7 lipca 2005 roku o państwowej kompensacie przysługującej ofiarom niektórych przestępstw (Dz. U. Nr 169, poz.1415 z późn. zm.);
13. W każdym przypadku, w razie stwierdzenia przez prokuratora w postępowaniu karnym, dotyczącym przestępstw związanych z przemocą w rodzinie, poważnego uchybienia w działaniu instytucji państwowej, samorządowej lub społecznej działającej w tej sferze, prokurator podejmuje działania określone w art. 19 Kodeksu postępowania karnego;
14. Przesłuchanie pokrzywdzonego małoletniego poniżej 15 lat, w sprawach o przestępstwa określone w rozdziałach XXV i XXVI Kodeksu karnego, związane z przemocą w rodzinie powinno być przeprowadzone w każdym przypadku na zasadach wskazanych w art. 185a Kodeksu postępowania karnego. Należy dążyć, by przesłuchanie odbyło się tylko raz i było przeprowadzone po uzyskaniu innych dowodów w sprawie. Obecność prokuratora w trakcie czynności prowadzonej w tym trybie winna być obowiązkowa. Prokurator powinien wnosić, aby czynności procesowe przeprowadzane w trybach przewidzianych art. 185a i 185b Kodeksu postępowania karnego były utrwalane za pomocą urządzeń rejestrujących obraz i dźwięk;

15. Przesłuchanie świadka małoletniego w wieku poniżej 15 lat, w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej lub o przestępstwa określone w rozdziale XXV Kodeksu karnego, związane z przemocą w rodzinie powinno być przeprowadzone w każdym przypadku na zasadach określonych w art. 185b Kodeksu postępowania karnego i tylko, gdy zeznania tego świadka mogą mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia w sprawie i nie mogą być zastąpione przez inne dowody. Należy dążyć by przesłuchanie było przeprowadzone tylko raz, najlepiej na etapie postępowania przeciwko podejrzanemu oraz po zebraniu innych dowodów w sprawie;
16. Przy przesłuchaniu małoletniego poniżej 15 lat, będącego osobą najbliższą dla podejrzanego, należy czuwać nad prawidłowym i zrozumiałym pouczeniem go przez sąd o prawie do odmowy składania zeznań. Należy dążyć, by przesłuchanie odbyło się w warunkach przyjaznych dla dziecka;
17. W toku postępowań karnych związanych z przemocą w rodzinie, w których pokrzywdzonymi są małoletni, a z ujawnionych okoliczności postępowania wynika, iż przedstawiciele ustawowi nie mogą w należyty sposób wykonywać ich praw w prowadzonym postępowaniu, należy wystąpić do sądu o ustanowienie kuratora w trybie art. 99 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r.- Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. Nr 9, poz.59, z późn. zm.) w zw. z art.51§2 Kodeksu postępowania karnego;
18. W przypadku ustalenia, w toku prowadzonego postępowania przygotowawczego, istnienia bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie, należy niezwłocznie poinformować właściwego pracownika socjalnego w celu uruchomienia procedury określonej w art. 12a ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie;
19. W każdej sprawie prowadzonej przeciwko podejrzanemu o przestępstwo związane z przemocą w rodzinie, w przypadku braku przesłanek do zastosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania, należy rozważyć zasadność zastosowania środka zapobiegawczego określonego w art. 275a Kodeksu postępowania karnego.

20. We wnioskach dotyczących wymiaru kary i środków karnych w sprawach dotyczących przestępstw związanych z przemocą w rodzinie, a także w przypadku kierowania w tych sprawach wniosków o warunkowe umorzenie postępowania karnego, każdorazowo należy wnosić o orzeczenie właściwych środków karnych wyszczególnionych w art. 39 Kodeksu karnego oraz obowiązków określonych w art. 72 Kodeksu karnego;
21. Ze szczególną starannością podejmować decyzję o skierowaniu spraw dotyczących przestępstw związanych z przemocą w rodzinie do postępowania mediacyjnego;
22. Prokuratorzy w toku postępowań sądowych w sprawach o przestępstwa związane z przemocą w rodzinie winni wykazywać szczególną aktywność procesową, a zwłaszcza reagować na przejawy naruszania godności pokrzywdzonego. W razie konieczności i przy spełnieniu ustawowych wymogów, należy wnioskować o wyłączenie jawności rozprawy oraz przesłuchanie świadka po opuszczeniu sali sądowej przez oskarżonego;
23. W przypadku uzyskania informacji, iż skazany za przestępstwo z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec osoby najbliższej lub innej osoby małoletniej, mieszkającej wspólnie ze sprawcą, w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, ponownie używając przemocy lub groźby bezprawnej względem tych osób, należy w każdym przypadku złożyć do sądu wnioski o zarządzenie wykonania kary w trybie art. 75 § 1a Kodeksu karnego;
24. Kierownicy jednostek organizacyjnych prokuratury, lub inni wyznaczeni prokuratorzy powinni nawiązać współpracę z organami administracji rządowej, samorządowej oraz z organizacjami pozarządowymi, w celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Współdziałanie w ramach form przewidzianych w ustawie z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w tym w ramach zespołów interdyscyplinarnych oraz grup roboczych nie może naruszać niezależności prokuratora;
25. Postępowania karne z zakresu przestępstw związanych z przemocą w rodzinie winni prowadzić lub nadzorować prokuratorzy o odpowiednim doświadczeniu zawodowym, specjalizujący się w powyższej problematyce.

Przestrzeganie powyższych zasad postępowania jest wiążące dla wszystkich organów
uprawnionych do prowadzenia postępowań przygotowawczych.

A. Skur